

พระพุทธศาสนา กับการบริจาคอวัยวะ

เรียบเรียงจากบทสัมภาษณ์

พระคุณเจ้าพระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต)

โดย นายแพทย์วิศิษฎ์ จิตวัฒน์

ผู้อำนวยการศูนย์รับบริจาคอวัยวะสภากาชาดไทย

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ศูนย์รับบริจาคอวัยวะสภากาชาดไทย ได้ดำเนินงานด้านรับบริจาคอวัยวะและประสานงานการปลูกถ่ายอวัยวะ ระหว่างโรงพยาบาลที่มีผู้เสียชีวิตที่ญาติมีความประสงค์ที่จะบริจาค อวัยวะกับโรงพยาบาลที่รอรับอวัยวะ และเป็นศูนย์กลางการแจ้งความ จ้างในการบริจาคอวัยวะจากผู้มีจิตกุศลตั้งแต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ถึง แม้ว่าผู้ที่แสดงความจำนงบริจาคอวัยวะในขณะนี้ มีจำนวนมากกว่า ๒๐๐,๐๐๐ รายก็ตาม แต่ก็นับว่าไม่มากพอเมื่อเทียบกับผู้ป่วยที่ลง ทะเบียนรอรับการปลูกถ่ายอวัยวะ ซึ่งมีอยู่ประมาณ ๑,๑๐๐ ราย

ปัญหาของการแสดงความจำนงบริจาคอวัยวะจากผู้ที่มีจิตศรัทธา นั้น มีมากมายหลายประการด้วยกัน (ศูนย์รับบริจาคอวัยวะฯ พยายาม สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชนมาโดยตลอด) แต่สิ่ง สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือความเชื่อที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการบริจาค อวัยวะว่าเมื่อเสียชีวิตไปแล้วหากกระทำพิธีทางศาสนาโดยที่อวัยวะไม่ครบ เกิดมาชาติหน้าก็จะทำให้มีร่างกายพิการ มีอวัยวะไม่ครบ รวมทั้งใคร จะเป็นผู้ได้รับบุญกุศลภายหลังการบริจาคอวัยวะจะเป็นเจ้าตัวเองหรือ ว่าญาติที่ลงนามอนุญาต

ศูนย์รับบริจาคอวัยวะฯ จึงได้นมัสการพระคุณเจ้าพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) เพื่อกราบเรียนถามถึงหลักธรรมทางพุทธศาสนารวมทั้งข้อห้ามต่างๆ เกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะ ซึ่งท่านได้กรุณาให้ความกระจ่างในเรื่องนี้ และแสดงหลักธรรมคำสอนต่างๆ ที่ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการบริจาคอวัยวะอันควรค่าแก่การนำไปปฏิบัติตาม ศูนย์รับบริจาคอวัยวะฯ จึงได้ขออนุญาตท่านพระคุณเจ้าพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) รวบรวมบทสนทนาธรรม และจัดพิมพ์เป็นหนังสือ"พระพุทธศาสนากับการบริจาคอวัยวะ" เพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนได้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อไป

๒

ในนามของศูนย์รับบริจาคอวัยวะฯ ข้าพเจ้าขอแสดงความขอบคุณท่านพระคุณเจ้าพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) และทุกท่าน ที่มีส่วนร่วมในการจัดทำหนังสือเล่มนี้จนสำเร็จ โดยเฉพาะ บริษัทไทยประกันชีวิต จำกัด ที่ได้ให้ความสนับสนุนการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้

(นายแพทย์วิศิษฎ์ จิตวัฒน์)

ผู้อำนวยการศูนย์รับบริจาคอวัยวะสภากาชาดไทย

ศูนย์รับบริจาคอวัยวะ สภากาชาดไทย

ปัจจุบันการปลูกถ่ายอวัยวะเป็นวิธีการรักษาที่ช่วยต่อชีวิตใหม่ให้ผู้ป่วยที่หมดหวังจะรักษาด้วยวิธีอื่น ปัจจัยสำคัญที่สุดในการรักษา คือ การได้มาซึ่งอวัยวะบริจาคจากผู้เสียชีวิต ซึ่งยังมีข้อจำกัดอยู่มาก กล่าวคือปัญหาการขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะทั้งวงการแพทย์และสาธารณชนทั่วไป และปัญหาในการประสานงานระหว่างสถาบันต่าง ๆ ที่มีผู้บริจาคอวัยวะ ที่สำคัญคือปัญหาดังกล่าวอาจนำไปสู่การซื้อขายอวัยวะได้ในที่สุด

สภากาชาดไทยซึ่งเป็นองค์กรกลางการกุศลได้ริเริ่มเสนอโครงการจัดตั้งศูนย์รับบริจาคอวัยวะแห่งสภากาชาดไทย วันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๓๑ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้ง โดยมีการประชุมร่วมกับคณะแพทย์จากสถาบันต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๓๓ จึงมีคำสั่งจัดตั้งศูนย์รับบริจาคอวัยวะแห่งสภากาชาดไทยเป็นการภายใน ในสังกัดสำนักงานกลาง แต่ด้วยข้อจำกัดบางประการจึงไม่สามารถดำเนินการได้ในขณะนั้น

ปี ๒๕๓๖ อันเป็นปีครบรอบร้อยปีสภากาชาดไทย สภากาชาดไทยได้จัดตั้งศูนย์รับบริจาคอวัยวะ และได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ

การศูนย์รับบริจาคอวัยวะชิ้น เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๖ โดยมี พลตำรวจเอก เกา สารสิน เป็นประธานกรรมการ มีสถานที่ทำการอยู่ที่ ตึกกองอาสาชาติชั้น ๒ และเริ่มปฏิบัติงานเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗ ปัจจุบันศูนย์รับบริจาคอวัยวะฯ ได้ย้ายที่ทำการมายังอาคารเทิดพระเกียรติสมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) ชั้น ๕ สังกัดอยู่ในสำนักบริหาร สภาภาษาไทย

ศูนย์รับบริจาคอวัยวะฯ มีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้มีการบริจาคอวัยวะให้มากเพียงพอต่อการปลูกถ่ายอวัยวะภายในประเทศ จัดสรรอวัยวะที่ได้รับบริจาคอย่างเป็นกลาง เสมอภาค โดยไม่มีการซื้อขายอวัยวะและให้ได้รับประโยชน์สูงสุดต่อการนำอวัยวะต่างๆ ไปใช้ และมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานดังนี้

๑. เป็นศูนย์รับแจ้งความจำนงในการบริจาคอวัยวะจากผู้มีจิตกุศล ตั้งแต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่
๒. เป็นศูนย์ประสานงานระหว่างโรงพยาบาลที่มีผู้เสียชีวิต ซึ่งญาติมีความประสงค์ที่จะบริจาคอวัยวะกับโรงพยาบาลที่มีผู้รอรับอวัยวะ
๓. เป็นศูนย์กลางรับลงทะเบียนผู้ป่วยรอรับอวัยวะทั่วประเทศ
๔. เป็นศูนย์กลางในการจัดสรรอวัยวะที่ได้รับบริจาคด้วยความเสมอภาคและถูกต้องตามหลักวิชาการ

๕. เป็นศูนย์การตรวจชนิดของเนื้อเยื่อและการเข้ากันได้ของเนื้อเยื่อสำหรับการปลูกถ่ายอวัยวะ รวมทั้งการตรวจทางห้องปฏิบัติการอื่นๆ
๖. เป็นศูนย์ข้อมูลบริการข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะแก่วงการแพทย์และสาธารณชนโดยทั่วไป
๗. เป็นตัวแทนในการติดต่อประสานงานกับศูนย์รับบริจาคอวัยวะในประเทศข้างเคียงหากมีการจัดสรรแลกเปลี่ยนอวัยวะบริจาคระหว่างประเทศในอนาคต

พระพุทธศาสนา กับการบริจาคอวัยวะ

ศูนย์รับบริจาคอวัยวะสภากาชาดไทยได้เปิดดำเนินการมากกว่า ๖ ปีเศษ ได้ทำการรณรงค์ให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ และการทำงานของศูนย์รับบริจาคอวัยวะฯ มาโดยตลอด รวมทั้งมีการชักชวนให้ประชาชนมาแสดงความจำนงในการบริจาคอวัยวะด้วย แต่ทั้งนี้เนื่องจากการบริจาคอวัยวะยังเป็นเรื่องใหม่ของสังคม และประชาชนทั่วไปยังไม่รู้จักการรักษาพยาบาลผู้ป่วยที่เป็นโรคเกี่ยวกับหัวใจ ตับ ไต ปอด ฯลฯ เสื่อมสภาพจนไม่สามารถใช้งานต่อไปหมดหนทาง เยี่ยวยา เหลือวิธีการรักษาขั้นสุดท้าย คือการเปลี่ยนอวัยวะใหม่เข้าไป ทำหน้าที่แทนที่เรียกว่า "การปลูกถ่ายอวัยวะ" ซึ่งในการปลูกถ่ายอวัยวะ เราต้องใช้อวัยวะจากมนุษย์ด้วยกันเอง และการให้ได้มาซึ่งอวัยวะนั้น จำเป็นต้องได้มาจากการบริจาคเท่านั้น ไม่มีการซื้อขายอย่างเด็ดขาด

ดังนั้นที่ผ่านมาศูนย์รับบริจาคอวัยวะฯ จึงต้องประสบกับปัญหาต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะความเชื่อแบบเดิมๆ ที่ยังอาจจะมีหลงเหลืออยู่บ้าง เช่น ถ้าบริจาคอวัยวะให้เขาไปแล้วเกิดมาชาติหน้าจะมีอวัยวะไม่ครบ รวมทั้งใครจะเป็นผู้ได้รับบุญกุศลภายหลังการบริจาคอวัยวะ จะเป็นเจ้าตัวเองหรือว่าญาติที่ลงนามอนุญาต ดังนั้นเพื่อความ

กระจำง ในเรื่องนี นายแพทยวิศิษฏ์ จิตวัฒนั ผู้อำนวยการศูนย์รับ
บริจาคอวัยวะ จึงได้เข้านมัสการเรียนถามพระคุณเจ้าพระธรรมปิฎก(ป.อ.
ปยุตฺโต) เจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ด.บางกระทิก อ.สามพราน จ.นครปฐม
โดยท่านได้ให้สัมภาษณ์บนทีกเทปเมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๔๒ เวลา
๑๔.๐๐ น.

บริจาคอวัยวะเป็นบุญสูงใหญ่

ปจจา : มีข้อห้ามในศาสนาพุทธหรือไม่เกี่ยวกับเรื่อง "การบริจาค
อวัยวะ"

วิสัยณา : ตามปกติแล้วไม่มีข้อห้ามมีแต่จะสนับสนุน เพราะการบริจาค
อวัยวะเป็นการเสียสละเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ต้องการให้ผู้อื่น
พ้นจากความทุกข์ และมีความสุข การบริจาคจึงเป็นหลักธรรมที่
สำคัญของศาสนาไม่ว่าจะเป็น "ทศพิธราชธรรม" ก็ดี การบำเพ็ญ
"บารมี" ของพระพุทธเจ้าเมื่อยังเป็นพระโพธิสัตว์ก็ดี ก็มีการบริจาค
เป็นคุณธรรมข้อแรก เรียกว่า "ทาน" และ "ทานบารมี" คือ
การให้เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยเฉพาะในการบำเพ็ญบารมีของ
พระโพธิสัตว์นั้น การบริจาคอวัยวะเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น
เป็นความดีที่จำเป็นเลยที่เดียวที่ต้องทำเพราะการก้าวไปสู่โพธิญาณ

ต้องมีความเข้มแข็งของจิตใจในการเสียสละเพื่อความดี ทั้งนี้
ทานที่เป็นบารมีจะแบ่งเป็น ๓ ชั้น เช่นเดียวกับบารมีอื่นๆ คือ
ทานบารมีระดับสามัญ คือการบริจาคทรัพย์สินเงินทอง
ของนอกร่าง ถึงจะมากมายแค่ไหนก็จะอยู่ในระดับนี้

ทานระดับบรอน หรือ ทานจวนสูงสุด เรียกชื่อเฉพาะว่า "ทาน
อุปบารมี" ได้แก่ความเสียสละทำความดีถึงขั้นสามารถบริจาค
อวัยวะเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นได้

ทานปรมัตตบารมี คือ ทานบารมีขั้นสูงสุด ได้แก่ การบริจาค
ชีวิตเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น หรือเพื่อรักษารธรรม

แน่นอนว่าการบริจาคอวัยวะนั้นเป็นคุณธรรมสำคัญ และเป็นบุญ
มากตามหลักพระพุทธศาสนา นอกจากเป็นบารมีขั้นทานอุป
บารมีแล้ว ยังโยงไปหาหลักสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่เรียกว่า "มหา
บริจาค" คือการบริจาคใหญ่ ซึ่งพระโพธิสัตว์จะต้องปฏิบัติอีก ๕
ประการ คือบริจาคทรัพย์ บริจาคราชสมบัติ บริจาคอวัยวะและ
นัยน์ตา บริจาคตัวเองหรือบริจาคชีวิต และบริจาคบุตรภรรยา

บริจาคบุตรและภรณานั้น คนสมัยใหม่อาจจะมองในทางที่
ไม่ค่อยดี แต่ต้องเข้าใจว่าการบริจาคบุตรภรณานี้ไม่ใช่ไปมองใน
แง่ทอดทิ้งบุตรภรณยา แต่มองในแง่ที่สามารถสละความหวงแหน
ยึดถือทางจิตใจอย่างคนทั่วไปที่เมื่อมีความยึดถือผูกพันด้วย

ความรักก็มักจะมีความเอนเอียงเป็นอย่างน้อย ผู้ที่จะเป็น
พระพุทธเจ้าได้ คือพระโพธิสัตว์นั้นจิตใจจะต้องตรงต่อธรรม
สามารถรักษาความถูกต้องโดยไม่เห็นแก่อะไรทั้งสิ้น จึงต้องสละ
ความยึดถือแม้แต่ลูกเมียได้ แต่การจะสละบุตรภรรยาที่ขอมให้
เขาไปกับใครนั้น มีข้อแม้ว่าต้องให้เขายินดี พอใจหรือเต็มใจด้วย
ถ้าเขาไม่พอใจก็ไม่บริจาค ท่านมีเงื่อนไขไว้แล้ว

หันกลับมาเรื่องการบริจาคอวัยวะ เป็นอันว่าพระโพธิสัตว์จะ
เป็นพระพุทธเจ้าได้จำเป็นต้องบำเพ็ญมหาบริจาค ซึ่งมีการ
บริจาคอวัยวะ บริจาคนัยน์ตา บริจาคชีวิตรวมอยู่ด้วย
เพราะฉะนั้นจึงเป็นการแน่นอนอยู่แล้วว่าไม่มีการห้าม นอกจาก
จะทำด้วยโมหะและโดยไม่มีเหตุผล ส่วนการทำอย่างมีเหตุผลคือ
มีจิตเมตตากรุณา ต้องการเสียสละให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นนี้
ท่านสนับสนุน

บริจาคอวัยวะ-คนกาย บุญได้แก่ใคร

บุจฉา : ถ้าถามว่าการบริจาคอวัยวะนั้นได้บุญหรือไม่ และใครเป็นคน
ได้ อย่างเช่นคนหนึ่งแสดงความจำนงบริจาคอวัยวะไว้ แต่เสีย
ชีวิตด้วยภาวะสมองตายแล้วญาติได้ตัดสินใจบริจาค ลักษณะนี้

ไม่ทราบว่าเป็นคนได้บุญ หรือได้บุญมากน้อยอย่างไร

วิชา : ในแง่นี้ต้องแยกออกเป็น ๒ ประเด็น ประเด็นที่หนึ่งคือ "เป็นบุญหรือไม่?" ซึ่งตอบได้เลยว่าเป็นบุญอยู่แล้ว ดังที่พระโหราธิบดีท่านบรีจาค และเป็นบุญชั้นสูงถึงขั้นเรียกว่าบารมีเลยทีเดียว แต่สำหรับคนทั่วไปจะมีความตั้งใจที่จะบรรลุโพธิญาณหรือไม่ เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ถ้าเราไม่ได้มีความตั้งใจไม่ได้ตั้งปณิธานอย่างนี้ก็ไม่เรียกว่าเป็นบารมี แต่เป็นบุญซึ่งจัดว่าเป็นบุญอันยิ่งใหญ่เลยทีเดียว เพราะเป็นบุญที่ทำให้ยากต้องมีความเสียสละจริงๆ เป็นอันว่าได้บุญแน่นอน เพราะเกิดจากเจตนาที่เสียสละให้ด้วยความกรุณาปรารถนาดีต่อผู้อื่นอันใหญ่หลวง

ส่วนที่ว่า "ใครจะเป็นผู้ได้บุญ?" นั้น ตอบง่ายๆ ว่าใครเป็นผู้บรีจาค คนนั้นก็ไ้ เพราะมันอยู่ที่เจตนาของผู้นั้น ในกรณีที่เป็นคนที่ตายไปแล้วและญาติบรีจาคก็เลยกลายเป็นว่าคนที่ตายไปแล้วไม่ไ้รับ เพราะว่าไม่ได้เจตนาในแง่นี้ต้องพูดอีกชั้นหนึ่งคือญาติที่บรีจาคนั้นต้องอุทิศกุศลไปให้เขาอีกทีหนึ่ง ในทางธรรมถือว่าถ้าบรีจาคในขณะที่ตัวยังเป็นอยู่ก็จะเป็นบุญชั้นสูง

ปุจฉา : คนที่ไ้รับอวัยวะไปแล้ว ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ เขาจะไ้รับผลบุญนั้นหรือไม่ เพราะทางศูนย์รับบรีจาคอวัยวะ ไม่ได้บอกชื่อของคนที่ยบรีจาคให้ผู้ที่รับอวัยวะไป จะอธิษฐานอย่างไรดี

วิสัยทัศน์ : แม้จะไม่ระบุชื่อผู้ที่เรากุศิส่วนกุศลให้ เพียงแต่ตั้งใจว่าอุทิศให้แก่เจ้าของอวัยวะที่บริจาคให้เราหรือที่เราได้รับบริจาคนั้นก็พอแล้ว

บริจาคอวัยวะแล้ว เกิดไหมร่างกายยืงกั

ปจจุฉฉ : ปัญหาคที่เราคเจอในการทำการประฉาสัมพันธ์ให้คนท่วไปแสดงคความจ่านงบริจาคอวัยวะ คคือ บางคนก็ยังมีคความเชื่อว่า ถ้าให้อวัยวะเขาไปแล้วในฉชาตินี้ เกิดมาฉชาติหน้าจะมีอวัยวะไม่ครบ

วิสัยทัศน์ : อันนี้ไม่จริงเลย มีแง่พิจารณา ๒ อย่างด้้วยกัน

๑. ในแง่หลักฐฉนทางคัมภีร์แสดงว่า พระพุทธรเจ้าเมื่อเป็นพระโพธิสัตว์ทรงบริจาคคนย่นตาก็เป็นเหตุให้พระองค์ทรงได้สมันตจักขุ คคือเป็นพระเนตรหรือดวงตาคที่เป็นพิเศษสุดของพระพุทธรเจ้า ซึ่งเรแปลว่าเป็นดวงตาคซึ่งมองเห็นโดยรอบ ไม่ได้หมายถึงดวงตาคที่เป็นวัดดูอย่างเดี่ยว แต่หมายถึงดวงตาคทางปัญญาด้้วยในแง่พระคัมภีร์ก็สนับสนุนชัดเจนว่าในฉชาติหน้ามีแต่ผลดี

๒. ในแง่เหตุผลที่เข้าใจกันว่าบริจาคอวัยวะไปแล้ว เกิดมาอวัยวะจะบกพร่อง เหตุผลที่ถูกต้องมันไม่ใช่อย่างนั้น เราต้องมองว่าชีวิตที่เกิดมานี้ จิตใจเป็นส่วนสำคัญในการปรุ่่งแต่งสร้งสรค์ อย่างเราเป็นอยู่ทุกวันนี้ ถ้าเรามีเมตตาคคิดดีปรารณาคดีต่อผู้อื่น

ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อไปหน้าตาเราจะถูกปรุงแต่งให้แจ่มใสเบิกบาน
ในทางกลับกันถ้าเราคิดร้ายต่อผู้อื่นมักโกรธอยากจะทำร้ายรังแก
เขาอยู่เรื่อยหน้าตาก็จะบึ้งตึง เครียด หรือถึงกับकुโหดเหี้ยมนี้
เป็นผลมาจากสภาพจิตที่เคยชินในชีวิตประจำวัน แม้แต่ในชาติ
ปัจจุบันนี้เอง

๑๒

ที่นี่ชีวิตที่จะเกิดต่อไปก็ต้องอาศัยจิต ที่มีความสามารถในการ
ปรุงแต่งขอให้คิดง่ายๆ ว่า คนที่จะบริจาคอวัยวะให้คนอื่น ก็
คือปรารถนาดีต่อเขาอยากจะทำให้เขาเป็นสุข อยากจะให้เขาพ้น
จากทุกข์ หายเจ็บป่วย จิตอย่างนี้ในตอนคิดก็เป็นจิตที่ดี คือ
จิตใจยินดีเบิกบานคิดถึงความสุขความดีงาม ความเจริญ จิตก็
จะสะสมความโน้มเอียงและพัฒนาความสามารถในด้านนี้ ถ้า
คิดบ่อยๆ จิตก็จะยังมีความสามารถและมีความโน้มเอียงไปใน
ทางที่จะปรุงแต่งให้ดี และคุณสมบัตินี้ก็จะฝังอยู่เป็นสมรรถภาพ
ของจิต เพราะฉะนั้นในการบริจาคเราจึงต้องทำจิตใจให้ผ่องใส
ให้ประกอบด้วยคุณธรรม มีเมตตา ปรารถนาดีและอันนี้แหละที่
จะทำให้เราได้บุญมาก

ตรงกันข้ามกับคนที่คิดร้ายอยู่เสมอ คิดแต่จะโกรธ คิดแต่จะ
รังแกสัตว์ อยากจะทำร้ายคนโน้นคนนี้ คนที่คิดทำร้ายเขานั้นจิต
จะคิดจะนึกถึงการบอบสลาย ความเจ็บปวด อាកารมีเลือดไหล

สภาพแตกหัก แหว่งวิน บกพร่อง ขาดหาย และการสูญเสียที่ร้ายๆ ไม่ดีทั้งนั้น และเมื่อคิดอยู่เสมอจิตใจก็มีความโน้มเอียงที่จะคิดในแง่ดี และก็จะพัฒนาความสามารถที่จะคิดไปในทางที่ไม่ดีในการทำลาย ในการแตกสลาย คิดถึงชีวิตคิดถึงคนเมื่อไรก็จะมองเห็นแต่รูปร่างไม่ดี บุปสลาย แขนขาด ขาขาด เจ็บปวดทรมาน นานเข้าบ่อยเข้าคนอย่างนี้ก็จะหมดความสามารถในการปรุงแต่งในทางที่ดี

คนที่ทำร้ายคนอื่น ชอบรังแกข่มเหงคนอื่น หรือคิดร้ายอยู่เสมอเมื่อไปเกิดใหม่ก็จะมีปัญหาเรื่องความบกพร่องของอวัยวะ มักเจ็บป่วยประสบอันตรายอะไรต่างๆ เพราะว่าจิตสะสมความโน้มเอียงและพัฒนาความสามารถในทางไม่ดีจนฝังลึกเรียกว่าลงร่องอย่างนั้นแล้ว

ในทางตรงข้าม จิตที่พัฒนาความสามารถในทางที่ดี เช่น เมื่อบริจาคอวัยวะ เราคิดถึงคนอื่นในทางที่ดีมีกรุณาธรรม การที่เราบริจาคอวัยวะให้เขานั้น ก็คือจะทำให้เขามีร่างกายมีอวัยวะสมบูรณ์ขึ้นพ้นจากความบกพร่อง ให้เขาหน้าตาผ่องใส ให้เขามีชีวิตอยู่กับครอบครัวญาติมิตรของเขาอย่างมีความสุข ความคิดอย่างนี้ ยิ่งจิตเราคิดบ่อยก็ยิ่งดี เมื่อเราคิดหรือนึกถึงบ่อยๆ จิตของเราก็จะมีแนวโน้มเอียงพร้อมทั้งพัฒนาความสามารถที่

จะปรุงแต่งให้ดี

พอไปเกิดใหม่จิตจะปรุงแต่งอะไรก่อนล่ะ จิตก็ต้องปรุงแต่งชีวิตเราเองนั่นแหละ เมื่อจิตสะสมมามีความโน้มเอียง และมีความสามารถในทางที่ต่อนั้น มันก็จะปรุงแต่งชีวิตร่างกายรูปร่างหน้าตาให้ดี ให้งาม ให้สมบูรณ์ อันนี้ก็เป็นเหตุผลในเรื่องของกรรม คือหลักกรรมหรือกฎแห่งกรรมนั่นเอง

ในเรื่องของกรรมนั้น เจตนา เป็นตัวการสำคัญในการปรุงแต่ง และจุดแรกเมื่อคนเกิดคือเริ่มชีวิตขึ้นก็เป็นธรรมดาว่าจะต้องปรุงแต่งชีวิตของตนนั่นเอง มันไม่ปรุงแต่งที่ไหนอื่น มันก็ใช้ความสามารถนั้นปรุงแต่งชีวิตของตนเองนั่นแหละก่อนอื่น มันมีความโน้มเอียงและความสามารถอย่างไร ก็ปรุงแต่งอย่างนั้น

เพราะฉะนั้นจึงแน่นอนว่าไม่มีปัญหาในเรื่องการบริจาคอวัยวะ ไม่มีปัญหาขัดข้องทางพุทธศาสนาและเหตุผลตามกฎธรรมชาติ แต่มีเหตุผลในทางสนับสนุน

ช่วยญาติขอบผู้จากไป ให้ทำใจได้ถูกทาง

ปุจฉา : เรามีปัญหาอยู่ว่า แม้ว่าเจ้าตัวจะบริจาค แต่ในทางกฎหมายแล้ว เราต้องขอจากญาติอีกครั้งซึ่งญาติเขาก็จะอยู่ในช่วงเศร้าโศก

เราจะพูดอย่างไรให้เขาหายเศร้าโศกและเข้าใจถึงการบริจาคอวัยวะ และเข้าใจถึงหลักธรรมอันนี้ด้วย

วิสัยทัศน์ : ธรรมะก็มีหลายแง่

หนึ่งหลักธรรมที่รู้กันทั่วไปในหมู่ชาวพุทธ คือ ให้รู้เท่าทันธรรมดาของชีวิต หรือธรรมดาของสังขาร หรือกฎธรรมชาติที่ว่าสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา มีเกิดก็ต้องมีดับ มีเริ่มต้นก็ต้องมีสิ้นสุดเป็นธรรมดาอย่างนี้และเราไม่สามารถกำหนดได้ว่าใครจะมีจุดสิ้นสุดเมื่อไร แต่เมื่อมันเกิดขึ้นแล้วเราต้องรู้เท่าทันและยอมรับความเป็นจริงอันนี้ อย่างน้อยก็ได้ผ่อนคลาย แม้จะไม่หายเศร้าโศกโดยสิ้นเชิง

นอกจากนั้นก็แนะนำให้เขาปลงอีกอย่างหนึ่ง คือให้คิดว่า คนที่เขาจากไปนั้นก็เป็นเรื่องของผลกรรมของแต่ละคน แต่ละคนมีกรรมเป็นของตนเอง

ส่วนอีกแง่หนึ่งก็คือ ในการปฏิบัติที่ถูกต้องต่อคนตายนั้น เราจะไปเศร้าโศกอาลัยอยู่นั้นมันไม่น่าเกิดประโยชน์อะไร เราก็ช่วยคนตายให้ฟื้นคืนมาไม่ได้ เราควรจะคิดถึงในแง่ที่ว่าเราจะทำอะไรให้เขาได้ ซึ่งตรงนี้ทางพระก็คือว่าให้ทำบุญ ทำกุศล ถ้าเราเห็นว่าอะไรที่จะเป็นประโยชน์แก่เขา เราก็ทำและตั้งใจอุทิศให้เขาก็จะไม่จมอยู่กับความเศร้าโศกหรือตันอยู่กับความคิดวนเวียน

แต่มีอะไรก้าวไป และเราก็จะรู้สึกว่าคุณก็ได้พยายามทำให้เขา
อย่างดีที่สุดแล้ว เป็นการทำให้ความเศร้าโศกบรรเทาลง

เมื่อนึกถึงแง่ว่าเขาจากเราไปแล้ว แต่เราก็ไม่ได้ทอดทิ้งเขา มี
อะไรทำเพื่อเขาได้ เราก็ทำให้ ตอนอยู่เราก็อาจจะช่วยแบบหนึ่ง เช่น
ให้สิ่งของเงินทอง เป็นต้น แต่เมื่อเขาสิ้นไปหรือจากไปแล้ว เรา
จะไปช่วยอย่างนั้นไม่ได้ เราช่วยได้แต่การอุทิศส่วนกุศล แม้แต่
การบริจาคอวัยวะนี้ เราก็ไม่ใช่บริจาคเพื่อตัวเรา แต่เราบริจาค
เพื่อให้เป็นบุญกุศลสมตามเจตนาของผู้ตายครั้งสุดท้ายที่ผู้อยู่
ควรเอาใจใส่ให้ความสำคัญ เรื่องของร่างกายนี้เมื่อชีวิตแตกดับ
ไปแล้ว มันก็เป็นของเน่าเปื่อยผุพังไปตามธรรมดา ไม่มีสาระ
อะไรมีแต่จะทำอย่างไรให้เป็นประโยชน์ เพราะร่างกายของเรา
เมื่อแตกดับตายไปก็ไม่มีคุณค่าอะไร มันก็เป็นแค่ซากหรือ
เหมือนกับเศษวัตถุอะไรไป แต่ถ้ามีทางใช้ประโยชน์ที่เป็นบุญ
กุศลได้ก็เป็นการดี

คนสมัยก่อนเขามีบทโคลงกลอนที่ว่า พวกโค กระบือ มันตาย
ไปแล้วก็ยังเหลือเขา หรือหนัง ให้เอามาใช้ประโยชน์ได้ ส่วน
มนุษย์นั้นตายแล้วร่างกายทั้งหมดไม่มีประโยชน์อะไรเลยมีแต่จะ
เน่าเปื่อยอย่างเดียว โบราณเขาสอนไว้อย่างนี้ หลายคนจำกันได้
ดีว่า

พฤษภกาศ	อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่ห้คง	สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย	มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี	ประดับไว้ในโลกา

โคลงบทนี้คงจะยังจำกันได้ หมายความว่า โดยธรรมชาติที่เรา รู้กัน ในหมู่มนุษย์นี้ ร่างกายของเรา พอสิ้นชีวิตไปแล้ว ก็ไม่มีประโยชน์ เพราะฉะนั้น ถ้าทำให้เป็นประโยชน์ได้ ก็กลับเป็นดี แสดงว่าตอนนี้เรานี้ก็ไม่ได้แพ้ช่าง ม้า วัว ควาย เราก็มีดีให้เหมือนกัน ถึงแม้ชีวิตเรานั้นแตกดับแล้ว ร่างกายเราก็ไม่มีความหมายอะไรแล้ว จะห่วงแหนไปก็ไม่มีประโยชน์ พอเขาเอาไปเผา มันก็หมดทุกอวัยวะไม่มีเหลือ

ถ้าขึ้นไปคิดอย่างนั้นจริง ๆ ก็จะทำให้เกิดการยึดถือขึ้นมา แล้วก็กลายเป็นโทษ คือถ้าเราไปคิดไปเชื่อว่าบริจาคอวัยวะแล้วเกิดมาใหม่ ร่างกายจะบกพร่อง จิตอาจจะเกิดอุปทานขึ้นมา ยึดมั่นในภาพที่ขาดวัน บกพร่องนั้น ก็เป็นการปรุงแต่งที่ไม่ดีนั่นเอง ก็จะเสียหาย เพราะจะไปปรุงแต่งใหม่ในทางที่ไม่ดี จิตของเรานั้น คอยจะพัฒนาความสามารถในการปรุงแต่ง เมื่อเราเชื่ออย่างไรมันโน้มเอียงไปในทางอย่างนั้น

สำหรับญาติของผู้ตายนั้น พุทธสัน ๆ รวบรวมว่า ไม่ควรครุ่นคิด

อยู่กับเรื่องว่า "เป็น" หรือ "จะเป็น" อย่างนั้นอย่างนี้ แต่ควร
คิดในเรื่องว่าจะ "ทำ" อันนั้นอันนี้เพื่อผู้ตาย หรือจะทำอะไร
เพื่อสนองเจตนาของผู้จากไป

บริจาคอวัยวะ จะทำใจอย่างไร ให้เบิกใหม่ขยับงาม

ขอเพิ่มอีกหน่อย เรื่องบริจาคอวัยวะแล้วเกิดชาติหน้าจะไม่มี
อวัยวะนั้น เรื่องนี้ไม่ต้องมองไกลให้ยาก ง่ายๆ ที่ว่ามนุษย์เป็น
ไปตามกรรม คือเจตนาที่ตัวเองทำนั้น สิ่งเดียวกันเรื่องเดียวกัน
คนวางใจถูกทางหรือวางใจผิดพลาด จิตปรุง แต่งยึดมั่นต่างกัน
ผลก็ไปคนละทาง อย่างเรื่องที่เล่าว่าคนผู้หนึ่งขณะกำลังจะสิ้น
ชีวิตจิตประหวัดมาคิดห้วง ใจติดข้องอยู่กับเสื้อผ้าของตัว เลยเกิด
มาเป็นเส้นหรือสัตว์เล็กเกาะติดอยู่ที่เสื้อผ้านั้น แต่อีกคนหนึ่ง
เอาเสื้อผ้าของตัวมากมายออกแจกจ่ายบริจาคออกไป ใจคิดไป
ถึงความดีที่ทำ และมองเห็นความสุขของคนทั้งหลายที่ได้รับแล้ว
เกิดความปลาบปลื้มใจ เมื่อตายจะระลึกถึงการสละบริจານี้ จิต
เป็นกุศล ได้ไปเกิดในสุคติในภพภูมิอันสูง

คนหนึ่งหวงแหนเงินทอง เอาเงินทองไปฝังไว้ เวลาตายใจ

ห้วงติดขัด เลยกไปเกิดเป็นงู หรือสัตว์อะไรที่ไปอยู่ใฝ่าขุมทรัพย์
นั้น แต่อีกคนหนึ่งเอาเงินของตัวมากมายบริจาคสละออกไปเวลา
ตายใจนึกถึงความดี และประโยชน์ที่ได้ทำอย่างนั้น จิตเป็นกุศล
กลับตรงข้ามไปเกิดอย่างตืออย่างสูง นี่แหละเป็นตัวอย่างให้เข้าใจ
ง่าย ๆ ว่าอยู่ที่จิตวางถูกทางปรุงแต่งให้ถูกต้องอย่าไปยึดถือผิด ๆ
ถ้าปฏิบัติถูกต้องตามทางธรรมแล้วดีแน่นอน ทำไมจะไปห่วงใย
เอาใจผูกติดกับร่างกายอวัยวะที่มันตายไปแล้ว ซึ่งก็จะเอาไปทิ้ง
ไปเผาอยู่แล้ว พระโพธิสัตว์นั้นแม้แต่ร่างกายอวัยวะ ขณะที่ยังมี
ชีวิตอยู่ ท่านยังสละได้ไม่ติดขัด ใจของท่านกว้างขวางออกไป
อยู่กับความดี และมองถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น

เรื่องของชีวิตที่แท้ก็อยู่ที่ปัจจัยที่ประกอบจิต คือถ้าจะไม่ให้
ไปในทางชั่วร้ายตกต่ำเสียหาย ก็ต้องมีคุณสมบัติที่ดี โดยเฉพาะ
คุณธรรมเพราะฉะนั้นตามหลักพระพุทธศาสนาจึงเห็นได้ชัดเจน
ถ้าเราไปคิดผิดเชื่อผิด ก็จะเป็นโทษกับตัวเอง ถ้าเราเชื่อตาม
หลักพระพุทธศาสนาเราก็มองและยึดเอาพระโพธิสัตว์เป็นแบบ
อย่างของเรา

เมื่อพระพุทธเจ้าของเราเป็นพระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญบารมี
นั้น ในทานอุปบารมีก็ทรงบริจาคอวัยวะต่าง ๆ โดยเฉพาะดวงตา
ซึ่งได้มาสำเร็จโพธิญาณอย่างนี้ เราก็เลื่อมใสศรัทธาในพระคุณ

ของพระองค์ นึกถึงพระองค์เมื่อใดเราก็อำนาจซึ่งในพระคุณ แล้ว
จิตใจของเราก็ตไส เบิกบาน เกิดปิติ อิ่มใจเราก็จจะทำอย่างนั้น
บ้าง

พระพุทธรูปเจ้าที่ทรงบำเพ็ญบารมีอย่างนั้นได้ ท้ามหาบริจาค
ได้นั้นก็เพราะมีมหากรุณา ทรงมีพระทัยปรารถนาดีต่อเพื่อน
มนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ไม่เห็นแก่พระองค์ เพราะฉะนั้นจิตใจ
ของพระองค์จึงโน้มเอียงไปในทางที่ดี คิดในเรื่องดี ๆ ต่อผู้อื่น
เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว ในเวลาบริจาคถ้าเราทำจิตใจให้ได้อย่างนั้นก็ไม่มี
โทษมีแต่ดี เพราะฉะนั้นหลักการก็คือการที่จะให้จิตใจโน้มเอียง
ไปในทางที่ดีเก็บภาพดี ๆ ประทับใจไว้เมื่อเราเป็นปุถุชน ยังอยู่
ในขั้นปรุงแต่งก็ปรุงแต่งให้ดี โดยเฉพาะปรุงแต่งด้วยเมตตา
กรุณาเมื่อบริจาคช่วยเขาด้วยใจเมตตากรุณา ใจอยากให้มีความสุข
อยากให้เขาสมบุญอยากให้เรางดงาม ก็จะเกิดภาพเป้าหมายที่
ดีประทับใจไว้ พอเกิดใหม่จิตก็จะปรุงแต่งชีวิตร่างกายให้ดี ให้
งามตามภาพเป้าหมายที่สะสมไว้นั้น เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ไม่ต้อง
เป็นห่วง แต่ที่จริงนั้นเราจะต้องฝึกด้วยซ้ำเป็นเรื่องที่ท่านสอน
ให้เราฝึก ให้เราหัดบริจาค โดยทำใจให้ถูกและทำด้วยปัญญา
เวลาบริจาค ถ้ามัวคิดว่าเราจะได้อะไรบ้าง เราคิดไม่ออกว่าบุญ
นั้นหมายถึงอะไร ก็จะได้ผลน้อย จิตจะตัน จะไม่อิ่มเอิบ เบิกบาน

เพราะฉะนั้นเวลาบริจาคเราจะต้องคิดว่า นี่เราจะช่วยให้เขามีความสุขนะ เช่น ถ้าให้เงิน ก็พิจารณาทำใจว่าคนนี้ได้เงินไปแล้ว เขามีลูก เขาจะไปช่วยให้ลูกเขามีความสุข ลูกของเขาจะได้ศึกษาเล่าเรียนเจริญงอกงาม เราคิดอย่างนี้เรียกว่าคิดด้วยเมตตากรุณา พอคิดอย่างนี้แล้วจิตก็จะพัฒนาความสามารถในการปรุ่งแต่งเองโดยที่เราไม่ต้องรู้ตัว พุดโดยสรุปคนที่กลัวว่าบริจาคอวัยวะแล้วเกิดใหม่จะขาดอวัยวะไปนั้น ก็เหมือนกับคนที่มီးเสื้อผ้าแล้วหวงแหงนกลัวว่าถ้าบริจาคเสื้อผ้าไปแล้ว เกิดมาชาติหน้าจะไม่มีเสื้อผ้าใส่ ซึ่งเป็นความคิดความเชื่อที่เหลวไหล

เมื่อเราดายไป ร่างกายอวัยวะทั้งหมดนี้ ก็ทิ้งไปเลิกใช้แล้ว กลายเป็นอดีตไม่ต้องมัวอาลัยอาวรณ์อีก เกิดชาติหน้าต้องไปสร้างกันใหม่ เรื่องสำคัญที่ควรจะต้องทำก็คือ การเตรียมความสามารถเอาไว้เพื่อจะได้ปรุ่งแต่งสร้างเรือนร่างใหม่ให้สมบูรณ์สวยงามสดใส ทุนที่เราจะต้องเตรียมไปใช้ในการสร้างเรือนร่างชีวิตใหม่ที่ดีงามก็คือบุญกุศล

"บุญ" ก็คือคุณสมบัติต่าง ๆ ที่ดีงามที่เราได้ฝึกฝนสะสมพัฒนาสร้างขึ้นมาและประกอบอยู่กั้บจิตของเรา เป็นความโน้มเอียงความเคยชินความชำนาญ ความสามารถเป็นต้น และเราก็จะอาศัยบุญนี้แหละในการสร้างชีวิตร่างกายของเราต่อไป ที่พุดว่า

"บุญบันดาล" นั้น เป็นเพียงสำนวนภาษา ไม่มีอะไร ข้างนอก จะมาบันดาลอุปบับให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แต่จิตของเราใช้บุญ ที่เป็นทุนสะสมของตัวเอง นี่แหละปรุงแต่งสร้างสรรค์ชีวิตที่ตึงงาม สมบูรณ์ขึ้นมา เพราะฉะนั้นไม่ต้องไปกลัวหรือก ขอให้ทำให้ใจให้ ถูกต้องและทำด้วยความเข้าใจที่ถูกต้อง จะเป็นการฝึกตัวเอง ของเราไปด้วย และพัฒนาความสามารถในการคิดปรุงแต่งใน ทางสร้างสรรค์ ให้เกิดผลดีงามที่ต้องการ ฉะนั้นรวมแล้วก็คือไม่มีปัญหา

คนกายเมื่อสมอบกาย จะว่าอย่างไร

ปุจฉา : ในช่วง ๓๐ - ๔๐ ปีที่ผ่านมา วิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ได้ เจริญก้าวหน้ามากก็เลยมีการบัญญัติคำใหม่ คือคำว่า"สมอบ ตาย" หมายความว่า สมอบได้สูญเสียการทำงานอย่างถาวร เพราะว่า สมอบได้ถูกทำลายจนไม่สามารถจะแก้ไขหรือฟื้นขึ้นมาโดยวิธีการ รักษาใดๆ ทั้งสิ้น ในการรักษาทางการแพทย์คือคนๆ นั้นได้เสียชีวิตแล้ว ในแง่พระพุทธศาสนามีอะไรที่จะพูดเชื่อมโยงกับตรงนี้ได้

วิสัชนา : ตอบง่าย ๆ คือทางพระเราเอาที่จิต เพราะว่าคนเรามีชีวิต ประกอบด้วยจิตและกาย ที่นี้ตัวที่จะตัดสินใจว่าสิ้นชีวิตนั้น กายเรา

ก็เห็นอยู่ แต่ส่วนสำคัญ คือจิตเรามองไม่เห็น ถ้าจิตดับครั้ง
สุดท้ายในภพนี้หรือในชีวิตนี้ ก็เป็นอันว่าสิ้นแล้ว ฉะนั้นก็อย่างที่
ว่าแล้ว ในทางร่างกายที่ตาเรามองเห็นนั้น เราจะกำหนดอย่างไร
เพราะว่าจิตจิตเราก็มองไม่เห็นก็เลยเป็นเรื่องของคนในยุคนั้นๆ
ว่าจะกำหนดอย่างไรให้แน่ใจ คนโบราณกำหนดที่ลมหายใจ
หัวใจเต้นหรือไม่ ถ้ายังไม่แน่ใจ ก็ต้องพยายามปล่อยรอก่อนจน
แน่ใจ ก็เป็นเรื่องของคนในยุคนั้นๆว่าจะดูแลไหน ปัจจุบันก็
เป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ด้านการแพทย์ที่จะต้องพัฒนาความ
สามารถ ที่จะพิสูจน์เรื่องของการสิ้นชีวิตนี้เพื่อจะให้โยงไป
ประสานกับการที่ว่า จิตดวงสุดท้ายในภพนี้ได้ดับแล้ว

เพราะฉะนั้นถ้าจะให้เอาสมาธิวินิจฉัยว่า สมองตายใช้วินิจฉัยได้
หรือไม่ อกตามาก็ตอบแบบกำปั้นทุบดินว่าถ้าสมองตายนี้หมายถึง
ถึงว่ายุติจิตไปแล้วก็ใช้ได้ก็จบกัน แต่ที่นี้ทางการแพทย์นั้นเรา
แน่ใจได้แค่ไหน เท่าที่รู้นั้นปัจจุบันนี้เราอาจจะแน่ใจ แต่ต่อไปก็
อาจจะไม่แน่ใจขึ้นมาอีก เพราะว่าเรื่องของวิทยาศาสตร์นั้นต้องม
การพัฒนากันไปเรื่อย ๆ แต่บอกได้ว่าในทางพระพุทธศาสนา
ตกลงว่าเราตอบชัดเจนไปว่า กำหนดด้วยจิตจิตหรือจิตสุดท้ายใน
ภพนี้ได้ดับไป

ปัจจุฉา : แพทย์ควรปฏิบัติตัวอย่างไรกับผู้บริจาคอวัยวะ

วิสัยทัศน์ : เขาบริจาค เขาเป็นผู้เสียสละเป็นผู้มีคุณธรรม เพราะฉะนั้น
เราก็ต้องยกย่องให้เกียรติประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเขา
ถือเป็นผู้นำเพ็ญประโยชน์ให้สังคม ช่วยให้เพื่อนมนุษย์อยู่ดีหาย
โรค หายภัย และเป็นอยู่ดีขึ้น เขาได้ทำบุญเราจึงควรจะ
แสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่งในการที่ยอมรับหรือเห็นคุณค่าซาบซึ้ง
ในประโยชน์ที่เขาได้ทำไปแล้ว การปฏิบัติต่อกันตามระเบียบหรือ
ธรรมเนียมของสังคมนั้น ก็เป็นเรื่องธรรมดา แต่ถ้าเรามีจิตใจดี ทำ
ด้วยใจที่ถึงกันแล้ว การปฏิบัติที่แสดงออกก็จะดีจริง ๆ

๒๔

ในนามของศูนย์รับบริจาคอวัยวะสภากาชาดไทย ขอกราบ
นมัสการขอบพระคุณท่านที่ได้ให้ข้อคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริจาค
อวัยวะตามหลักพระพุทธศาสนา ศูนย์รับบริจาคอวัยวะฯ ก็จะ
นำไปเผยแพร่และปฏิบัติตามต่อไป

ศูนย์รับบริจาคอวัยวะสภากาชาดไทย

อาคารเกิดพระเกียรติสมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) ชั้น ๕

ถ.อังรีตุนันต์ เขตปทุมธานี กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐

โทร. ๐๖๖๖-๒๕๖-๔๐๔๕-๖ โทรสาร ๒๕๕-๗๙๖๘

โครงการรณรงค์และส่งเสริมการให้ความรู้เรื่องการมีจากอวัยวะ
เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมเพื่อสังคมที่สร้างสรรค์โดย

